

РЕЗЮМЕ

С. А. Томашевская-Прядун. Особенности развития семьи XXI века.

В статье раскрыты особенности современной семьи как социального института и воспитательной среды. Выявлены характерные черты семьи XXI века, проанализированы различные аспекты межполовых внутрисемейных отношений, освещены теоретические и практические результаты воспитательного влияния семьи на подрастающие поколения, определены условия, необходимые для обеспечения надлежащего уровня ее существования, развития и функционирования.

Ключевые слова: семья, общество, среда, кризис, адаптация, влияние, отношения, воспитание, нравственные ценности.

SUMMARY

S. Tomashevskaja-Pryadun. Peculiarities of the family's development in the XXI century.

The article reveals features of a modern family as a social institution and an up-bringing environment. The author clarifies the characteristics of the family in the XXI century, analyzes different aspects of intra interpersonal relationships, discovers theoretical and practical results of the up-bringing family's influence on younger generation, defines the necessary conditions to ensure the proper level of its existence, development, functioning.

Key words: family, society, environment, crisis, adaptation, influence, relationships, up-bringing, moral values.

УДК 37.013.42

А. В. Чернякова

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

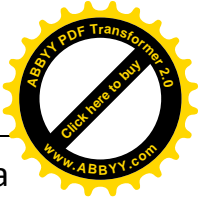
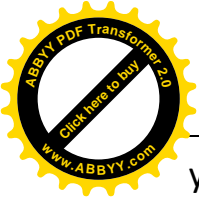
ЦЕНТР СОЦІАЛЬНИХ ІНІЦІАТИВ І ВОЛОНТЕРСТВА ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ЗАСІБ СОЦІАЛЬНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ

У статті розглядається зміст організації волонтерської роботи в умовах вищого навчального закладу. Обґрунтовані організаційно-змістові засади діяльності Центру соціальних ініціатив і волонтерства як інноваційного засобу соціальної самореалізації майбутніх соціальних педагогів. Охарактеризовано позитивний досвід роботи такого центру на базі Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка.

Ключові слова: волонтерство, Центр соціальних ініціатив і волонтерства, студентська громада, вищий навчальний заклад, соціальна активність, соціальна самореалізація.

Постановка проблеми. Сьогодні в Україні розроблена Концепція розвитку національної інноваційної системи, затверджена в 2009 році Кабінетом Міністрів України, яка передбачає сукупність законодавчих, структурних і функціональних інституцій, що задіяні у процесі створення та застосування наукових знань і технологій та визначають правові, організаційні та соціальні умови для інноваційного процесу. Однією з найважливіших підсистем національної інноваційної системи є підсистема вищої освіти, зокрема педагогічної, головним призначенням якої є формування конкурентоспроможного, висококваліфікованого фахівця.

Важливим завданням розвитку цієї підсистеми має бути створення інноваційних структур в її системі. Однією з таких інноваційних структур з

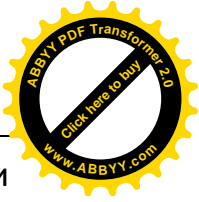
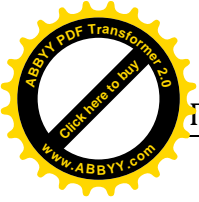
упевненістю можна вважати Центри соціальних ініціатив і волонтерства (ЦСІВ), які останнім часом поширюються у вищих навчальних закладах. Такі центри передбачають виявлення та підтримку соціально активної молоді; соціальну самореалізацію особистості; активізацію навчально-пізнавальної діяльності та виховання соціальної відповідальності студентства.

Аналіз актуальних досліджень. Проблеми підготовки соціального педагога до здійснення професійної діяльності стали предметом активного вивчення авторитетних вітчизняних науковців, таких як О. Безпалько, Р. Вайнола, А. Капська, Н. Комарова, С. Харченко та ін. [2]. Аналіз низки наукових розвідок учених дозволяє стверджувати, що проблема соціальної самореалізації майбутніх соціальних педагогів шляхом залучення їх до діяльності в Центрі соціальних ініціатив і волонтерства не була об'єктом спеціального вивчення вітчизняних науковців і заслуговує на особливу увагу.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні організаційно-змістових засад діяльності Центру соціальних ініціатив і волонтерства, що діє на базі Інституту педагогіки та практичної психології Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, як інноваційного засобу соціальної самореалізації майбутніх соціальних педагогів.

Виклад основного матеріалу. Рівень професійної підготовки майбутнього соціального педагога визначається сформованістю його професійних і особистісних якостей, прагненням до соціальної самореалізації. Тому суспільно корисну, волонтерську діяльність ми розглядаємо як одну із складових фахової підготовки соціального педагога. Саме волонтерська робота студентів здатна вплинути на творчу і соціальну самореалізацію особистості.

Явище, коли людина добровільно, без примусу витрачає свій час, талант і енергію на допомогу іншим, називають *волонтерством*. Для України, як і для всього світу, волонтерство є актуальним і важливим з низки причин. По-перше, як свідчить багаторічний досвід використання праці волонтерів, воно виступає ефективним способом вирішення складних проблем окремої людини, суспільства в цілому і навколишнього середовища, які часто виникають на ґрунті недостатньої турботи про суспільне благо. По-друге, волонтерство приносить у соціальну сферу нові, як правило, творчі та сміливі ідеї щодо вирішення найгостріших і найскладніших проблем. По-третє, волонтерство – це спосіб, за допомогою якого кожний представник суспільства може брати участь у покращенні якості життя. По-четверте, це механізм, за допомогою якого люди можуть прямо адресувати свої проблеми тим, хто здатний їх вирішити [1].

Окрім бажання допомогти, можна зазначити й такі причини волонтерської діяльності:

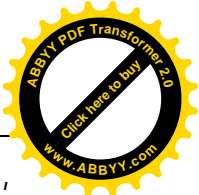
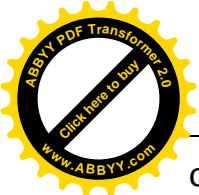
- випробовування власного досвіду у нових обставинах,
- віднайдення нових інтересів,
- надбання нового досвіду,
- пошук нових друзів, налагодження нових зв'язків,
- відчуття задоволеності від досягнутого,
- навчання нової справи,
- випробування себе,
- досягнення визнання своїх здібностей [4, 4].

Продуктивною стратегією залучення студентської молоді до волонтерської діяльності є створення Центру соціальних ініціатив і волонтерства (ЦСІВ) як певного структурного громадського об'єднання в умовах вищого навчального закладу. Зокрема, на кафедрі соціальної педагогіки і гендерних студій Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка створено ЦСІВ, на базі якого триває плідна робота щодо впровадження у навчально-виховний процес університету новітніх педагогічних технологій навчання студентів, якими передбачається самореалізація їх творчого потенціалу в сфері волонтерства. Центр соціальних ініціатив і волонтерства виступає організаційною структурою, що покликана координувати діяльність усіх учасників навчально-виховного процесу щодо соціального виховання майбутніх фахівців.

Загалом, студентське середовище у більшості ВНЗ характеризується аморфним станом, в якому замість конструктивної актуалізації особистості відбувається розсіювання та знецінення творчого потенціалу майбутніх спеціалістів. Наразі дуже важливо, аби студенти, крім знань, умінь і професійних навичок за обраним фахом, долучалися до добродійної чи волонтерської діяльності, на яку є великий попит з боку суспільства.

Не можна нехтувати і таким чинником актуалізації особистості студента, як участь у суспільно корисній діяльності. Мова йде про різноманітні громадські доручення, участь у благодійних акціях підтримки соціально не захищених верств населення, зокрема інвалідів, соціальних сиріт тощо. Важливо, щоб студенти виступали не лише слухачами чи глядачами, але й активними учасниками. Така робота впливає на розвиток організаторських здібностей і формування соціокультурних комунікацій, необхідних для успішної професійної кар'єри у майбутньому [3; 5].

Основною концептуальною ідеєю діяльності Центру соціальних ініціатив і волонтерства є положення про те, що, реалізуючи свій власний творчий потенціал добродійності, майбутні соціальні педагоги закладів

освіти навчаються виявляти і розвивати емпатійність, гуманність, доброзичливість і толерантність в учнів. До основних функцій центру належать: координаційна, просвітницька, моніторингова, методична, інформаційно-консультативна тощо.

Завдання Центру соціальних ініціатив і волонтерства полягає у створенні умов для можливостей розвитку соціально-педагогічних якостей і соціальної самореалізації майбутнього фахівця.

За час існування ЦСІВ відповідно до основних напрямів реалізації концепції популяризації волонтерського руху серед студентської громади університету досягнуто таких результатів:

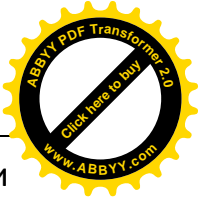
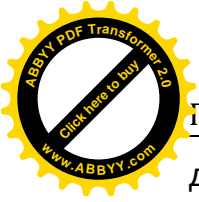
- розроблено та успішно запроваджено технологію навчальної волонтерської соціально-педагогічної практики;

- запроваджено у навчальний процес навчально-методичний комплекс «Технологія організації волонтерського руху» для студентів п'ятого курсу спеціальності «Соціальна педагогіка», спрямованого на підготовку до управлінської діяльності в громадських об'єднаннях;

- налагоджено видання навчально-методичної літератури з проблеми розвитку добровільної діяльності і волонтерського менеджменту на допомогу майбутнім учителям та фахівцям соціально-педагогічної служби загальноосвітніх шкіл тощо [4].

Важливо зазначити, що навчальна волонтерська соціально-педагогічна практика студентів є професійно значущим етапом в системі фахової підготовки соціального педагога, черговою ланкою засвоєння та апробації етико-філософської концепції професійної діяльності соціального педагога. Саме в цей період продовжує закладатися фундамент професійного світосприйняття, досвіду професійної діяльності, практичних умінь і навичок, професійно значущих якостей особистості соціального педагога, його ставлення до професії [4, 10]. Особливістю навчальної волонтерської соціально-педагогічної практики є її проведення одночасно з початковим етапом вивчення дисциплін соціально-педагогічного циклу і виконання, у зв'язку з вищезазначеним, функцій практикуму, що дає можливість порівнювати теоретичні знання про соціум з реальною дійсністю.

Практична значущість навчальної волонтерської соціально-педагогічної практики полягає у створенні повноцінних умов первинного професійного самоутвердження майбутніх соціальних педагогів, основним критерієм якого є готовність особистості до самовдосконалення завдяки потребі набуття фахових знань майбутньої спеціальності, напрацювання вмінь і навичок спілкування з клієнтами. Практика дозволяє студентам ствердитись у власному професійному виборі, переконатися у значущості

діяльності соціального педагога для різних суспільних сфер, сформувані стійку потребу майбутніх спеціалістів у професійному зростанні.

Головна увага в процесі підготовки, організації та проведення волонтерської соціально-педагогічної практики має приділятися досягненню наступних провідних цілей:

- подальше ознайомлення майбутніх спеціалістів зі спектром соціальних проблем, що знаходяться в професійному полі соціального педагога, та з технологіями їх оптимізації засобами волонтерської діяльності (в межах спеціалізованих державних та недержавних установ);

- створення умов для засвоєння та апробації майбутніми фахівцями етико-філософської концепції діяльності соціального педагога, стимулювання студентів до збільшення обсягу та підвищенню якості професійних знань, умінь і навичок;

- допомога волонтерському руху та сприяння його популяризації в суспільстві, а також формування позитивного іміджу студентів інституту педагогіки і практичної психології СумДПУ ім. А. С. Макаренка серед різних верств населення м. Сум.

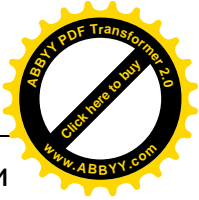
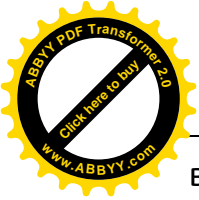
Синтез знань, умінь і навичок у результаті вивчення навчальної дисципліни «Технологія організації волонтерського руху» і проходження волонтерської соціально-педагогічної практики є важливим показником ґрунтовно та різнобічно підготовленого спеціаліста, що саме і дозволяє оволодіти мистецтвом життєдіяльності і соціальної самореалізації особистості в умовах ВНЗ:

- самовизначення – самоорієнтування, самоідентифікація, розуміння власних завдань у кожній конкретній ситуації, визначення актуальної лінії поведінки у вирішенні проблем, які постають при виконанні суспільно корисної волонтерської роботи;

- самоорганізації – аналіз ситуації, визначення завдання, планування дій, уявлення про можливі результати своїх дій; самооцінка дій та їх ефективності, вміння забезпечити умови для власних дій, вміння не перекладати на інших вирішення власних проблем, наявність волі як засобу чи умови самоорганізації, працездатності й самостійності в діяльності;

- самопізнання – самоаналіз, саморефлексія, самостереження, самовивчення, самосприйняття, постійна корекція уявлень про себе з власною совістю, ототожнення себе з іншими, особливо з тими, хто потребує допомоги або здатний допомогти;

- саморегуляції та самореабілітації – здатність володіти собою, здійснювати внутрішній самоконтроль, керувати своїм організмом, вміння

відновлювати власні душевні та фізичні сили, знімати стреси та коригувати свій емоційний стан;

о самореалізації – самовираження (тобто, активне вираження якостей власної індивідуальності як значущих і потрібних для себе та інших), самоствердження, самостійність, упевненість у собі, послідовність у досягненні мети, здатність відстоювати свої права у відповідних ситуаціях, що є основною метою всякої культурно-етичної діяльності;

о самоосвіти та самовиховання – самовизначення рівня власної вихованості й освіченості, соціальної та культурної розвиненості, володіння навичками самонавчання, розуміння власного світогляду й сфери найближчого розвитку, що передбачає певне бачення особистістю себе в соціокультурні [1, 90].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок.

Таким чином, розглянуті нами організаційно-змістові засади діяльності Центру соціальних ініціатив і волонтерства Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка та запропоновані у статті теоретичні напрацювання можуть знайти подальше застосування у діяльності вищих навчальних закладів з підготовки студентів до волонтерської роботи, а також можуть бути використані педагогами, зокрема соціальними педагогами загальноосвітніх шкіл, для розвитку творчих ініціатив учнів.

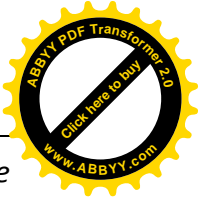
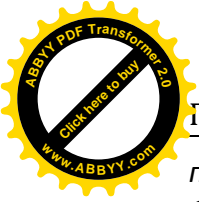
ЛІТЕРАТУРА

1. Волонтери в соціальній роботі / [упор. : О. Главник, Н. Романова, Т. Друженко]. – К. : Главник, 2006. – 128 с.
2. Волонтерський рух в Україні: тенденції розвитку / Р. Х. Вайнола, А. Й. Капська, Н. М. Комарова та ін. – К. : Академпрес, 1999. – 112 с.
3. Жданов Ю. А. Захотите поработать бесплатно – записывайтесь в волонтеры / Ю. А. Жданов // Сегодня. – 1998. – № 2. – С. 3–4.
4. Полякова О. М. Технологія навчальної волонтерської соціально-педагогічної практики: Методичний посібник для студентів спеціальності «Соціальна педагогіка» / О. М. Полякова. – Суми : СумДПУ, 2008. – 112 с.
5. Тетерский С. В. Дипрофессиональная подготовка и начальное профессиональное образование социальных педагогов и социальных работников / С. В. Тетерский. – М., 1997. – 381 с.
6. Технологізація волонтерської роботи в сучасних умовах / А. Й. Капська. – К., 2001. – 140 с.

РЕЗЮМЕ

А. В. Чернякова. Центр соціальних ініціатив і волонтерства як інноваційний спосіб соціальної самореалізації майбутніх соціальних педагогів.

В статті розглядається зміст організації волонтерської роботи в умовах вищого навчального закладу. Обґрунтовані організаційно-змістові засади діяльності Центру соціальних ініціатив і волонтерства як інноваційного засобу соціальної самореалізації майбутніх соціальних педагогів.

педагогов. Охарактеризован положительный опыт работы такого центра на базе Сумского государственного педагогического университета имени А. С. Макаренка.

Ключевые слова: *волонтерство, Центр социальных инициатив и волонтерства, студенческая община, высшее учебное заведение, социальная активность, социальная самореализация.*

SUMMARY

A. Chernyakova. Centre of social initiatives and volunteering as an innovative method of social self-realization of a future social teachers.

The article is dedicated to the aspects of organizing volunteering work in a higher educational establishment. It reveals the experience of training students for volunteering work in the Centre of Social Initiatives and Volunteering of Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko. It is characterized a positive work's experience of the center on the base of Sumy state Pedagogical University.

Key words: *volunteering, The Centre of Social Initiatives and Volunteering, student community, a higher educational establishment, social activity, social self-realization.*